

Тетяна Львівна Новікова,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри німецької та другої іноземної мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ КУРСАНТАМ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРИКОРДОННОГО ВІДОМСТВА

У представленій статті автор досліджує проблему використання сучасних методів викладання іноземної мови у вищій школі. Проаналізовано низку інноваційних методів та технологій: проектний метод, проблемний метод, інтенсивне навчання, комунікативний підхід. Відповідно до особливостей кожного підходу подано можливості їх реалізації у викладанні іноземних мов майбутнім офіцерам-прикордонникам.

Ключові слова: сучасні технології викладання, викладання іноземних мов, курсанти вищого навчального закладу, майбутні офіцери-прикордонники, комунікативний підхід, компетентнісний підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ключовими характеристиками випускника будь-якого вищого навчального закладу є рівень його професійних компетентностей та мобільність. Зважаючи на це, результативність цих процесів досягається за допомогою підвищення пізнавальної активності тих, кого навчають.

З-поміж безлічі навчальних дисциплін, які пропонують майбутнім фахівцям, позиції лідерства займають іноземні мови, що пояснюється інтернаціональністю спілкування, активністю розвитку інформаційних технологій, розвитком економіки.

Викладання іноземної мови, на сьогодні, у центрі громадської уваги. Важливою складовою підготовки майбутніх фахівців, зокрема офіцерів-прикордонників, є саме лінгвістична та комунікативна підготовка. У зв'язку із

цим, актуалізувалась проблема використання результативної методики викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Аналіз наукової педагогічної, психологічної, військової та філософської літератури із запропонованої проблеми, доводить наявність чималої кількості відповідних досліджень.

У працях військових педагогів удосконалення комунікативної підготовки досліджується: як складова культури відносин вихователя з курсантами і колегами (М. Видиш [5]); як резерв удосконалення організації навчально-виховного процесу (В. Балашов [1], О. Діденко [8]); як умова, що сприяє встановленню правильних відносин молодого педагога з курсантами і колективом (В. Зелений [9]); як один із напрямів розвитку творчого стилю діяльності (С. Капітанець [10]; як складова соціокультурної компетенції курсантів-прикордонників (О. Волобуєва [6]).

Проблемами мовленнєвої освіти займалися такі вчені, як: Н. Бориско [3], В. Борисов [2], В. Кушнір [13], Р. Мартинова [14], Pattison [15].

Метою статті є аналіз сучасних методик викладання іноземних мов майбутнім офіцерам-прикордонникам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітній процес являє собою складну соціально-педагогічну систему, елементами якої є цілі, зміст, методи, форми, результат навчання та учасники навчального процесу. Якщо вносяться активні зміни у функціонування якого-небудь елемента – це відчуває вся система. Педагогічній практиці відомі приклади, коли з'являлися і згасали окремі інновації, так як при цьому не відбувалося змін в інших елементах систем (існували педагоги-новатори зі специфічними методиками та технологіями навчання, які не знайшли широкого розповсюдження). Оновлення освітнього процесу повинно відбуватися в усіх його складових. Особливо це актуально під час здійснення освітніх реформ. Змінилися цілі освіти, структура навчальних занять, система оцінювання навчальних досягнень учасників

навчального процесу – необхідно оновлювати і ставлення до вибору змісту навчального матеріалу, до організації освітнього процесу, до взаємовідносин між учасниками цього процесу.

На сьогодні існує низка причин, що спровокували інтерес до інноваційних технологій. По-перше, необхідність впровадити у педагогіку системно-діяльнісний та компетентнісний підходи [16]. По-друге, потреба реалізувати індивідуалізацію освітнього процесу. По-третє, усунути малоефективні вербальні засоби передачі знань. По-четверте, мотивувати проектування технологічного ланцюга процедур, прийомів, форм взаємодії суб'єктів та об'єктів навчання, що гарантують освітні результати та знижують негативні наслідки роботи низько кваліфікованих педагогів.

Сучасні методи навчання іноземних мовам покликані формувати в майбутніх фахівців ціннісне відношення до мови, розкрити його як відображення соціокультурної реальності.

З метою забезпечення комунікативного та компетентнісного підходів у викладанні іноземних мов у вищих навчальних закладах, недостатньо володіти лексикою, граматиною, фонетикою. Необхідно володіти країнознавчими та паралінгвістичними засобами мови, тобто знати реалії країн, мова яких вивчається, комунікативні рухи (жести, міміка), що можуть доповнювати та замінювати мовленнєві дії тощо [12].

Останніми роками вища школа активно впроваджує різноманітні інноваційні засоби навчання. Сучасні освітні технології, які використовуються для забезпечення комунікативної та мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців, є результативними для створення освітнього середовища та взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Як свідчить досвід викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах, сучасні технології акумулюють найбільш результативні принципи різноманітних методик, що дозволяють корегувати відповідну методику згідно зі структурою, функціями, змістом, цілями та завданнями навчання у певній групі тих, кого навчають. Водночас, пошук нових методик та технологій

навчання пов'язаний із відсутністю правильної мотивації щодо вивчення іноземної мови.

За умови відсутності правильної та позитивної мотивації, викладачі спостерігають суттєві складнощі щодо засвоєння навчального матеріалу. Викладання іноземної мови у вищій школі є компонентом загальної системи освіти і підпорядковане тенденціям розвитку цієї системи. Підтвердженням цього є використання тих або інших інноваційних та традиційних методик. У запропонованій статті подано низку інновацій, які активно впроваджують у процес вивчення іноземної мови, а саме:

1. Практичний досвід роботи викладачів іноземної мови у вищій школі свідчить, що все частіше стали використовувати так звану *проектну методику*. Проектна методика вважається сучасною продуктивною творчою технологією, що успішно реалізовує основні цілі навчання іноземній мові [4].

Характерною сучасною тенденцією викладання є проектність. Зазначена тенденція базується на проектній культурі, що є результатом об'єднання гуманітарно-художнього та науково-технічного напрямів в освіті. Під проектною культурою слід розуміти формулу, в якій реалізовується планування, винахід, споглядання, виконання та оформлення і визначається як проектування.

Оволодіння проектною культурою в процесі вивчення іноземної мови майбутніми офіцерами-прикордонниками, сприяє розвитку креативного мислення, навичок самостійного планування своїх дій, уміння прогнозувати можливі варіанти розв'язку сформульованих мовленнєвих завдань.

2. Загальноновизнаним є твердження щодо використання нових освітніх розробок з метою вивчення іноземної мови, які переводять процес навчання на якісно новий рівень. Популярним, на сьогодні, є застосування *комп'ютерних технологій*, що дозволяють моделювати ситуації реального та природнього спілкування. Основними перевагами комп'ютерних технологій у вивченні іноземних мов майбутніми офіцерами-прикордонниками є:

створення сприятливого психологічного клімату, підвищення мотивації навчання;

високий рівень інтеракції;

можливість індивідуального підбору темпу навчання;

зростання швидкості засвоєння граматичних конструкцій та розширення словникового запасу;

наявність технічних переваг (переклад, перевірка граматики та орфографії, графічні можливості);

підвищення рівня професійної компетентності викладачів.

3. Наступним сучасним методом викладання іноземної мови є комунікативний системно-діяльнісний метод. Комунікативний системно-діяльнісний метод, автором якого є Е. Пасов [12], дозволяє створювати позитивні умови щодо активного та вільного розвитку особистості. Відносини у процесі оволодіння мовою будуються на некритичності, без оціночних тверджень та емпатійності (співчутті та розумінні хвилювань інших).

Характерними особливостями застосування методу у викладанні іноземної мови для майбутніх фахівців, зокрема офіцерів-прикордонників є:

іноземна мова як навчальна дисципліна є одночасно і метою і засобом навчання;

мова є засобом спілкування, ідентифікації, соціалізації індивіда;

існують відмінності щодо оволодіння рідною мовою та іноземною;

іноземна мова включена у комунікативну діяльність та виконує сукупність відповідних функцій.

4. На основі узагальнень теоретичного аналізу наукової літератури та практичного досвіду викладання іноземної мови, нами виокремлено *інтенсивні методи*. Ці методи слугують для досягнення максимальної мети при мінімальних строках для забезпечення у майбутній професійній діяльності мовленнєвої підготовки. Інтенсивні методи дозволяють використовувати резерви особистості майбутніх офіцерів-прикордонників, за умови створення умов особливої взаємодії між ними. Характерною особливістю цієї технології є

застосування прийомів, що активізують свідомі та підсвідомі процеси психіки для створення міцної мовленнєвої бази [7].

Як свідчить аналіз наукової літератури, інтенсивні методи, на сьогодні розглядають як напрям, що реалізовано у методичних системах таких відомих вчених-лінгвістів, як Л. Гегечкорі, В. Петрусинський та інші.

Водночас, в межах представленого інноваційного напрямку, розвиваються нові методичні системи, в основі яких лежить сугестопедичний метод. Особливостями методу є: забезпечення радісного та ненапруженого навчання, реалізація на свідомому та підсвідомому рівнях, опора на резерви свідомості.

5. Черговим поширеним інноваційним методом є *модульне навчання*. Модульна технологія має на меті розвиток та виховання здатності до самостійного оволодіння іноземною мовою. Стандартно, модуль містить цільовий план дій, базу інформації, методичні рекомендації щодо досягнення мети. Модуль виконує роль програми навчання, що є індивідуальною за змістом, методами навчання, рівню самостійності, темпу освітньої діяльності майбутніх фахівців. Характерними відмінностями модульного методу від інших інновацій є представлення змісту навчання у самостійних завершених інформаційних блоках, наявність максимального часу для самостійного навчання, а також можливість реалізувати самоорганізацію, самоконтроль та самооцінку.

6. Досить поширеним сучасним методом навчання іноземних мовам у вищій школі є проблемний метод. Під цим методом розуміють таку організацію навчальних занять, що передбачає створення під керівництвом викладачів проблемних ситуацій та активної самостійної діяльності щодо їх розв'язання. Результатом проблемного навчання є креативне оволодіння знаннями, уміннями та навичками, оскільки відбувається стимулювання пошукової діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Представлений у статті аналіз сучасних методів вивчення іноземної мови не є вичерпним, проте враховує специфіку професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, особливості їх професійної діяльності,

характеристику іншомовної мовленнєвої підготовки прикордонників (існує так зване іншомовне спілкування під час прикордонної служби, спілкування під час прикордонного контролю; службове іншомовне спілкування в екстремальних умовах; специфічне іншомовне спілкування (спілкування під час прикордонно-представницьких зустрічей, виступи по радіо, телебаченню, спілкування по телефону, службове листування); невербальне службове спілкування тощо) .

Сучасна дидактика стверджує, що не існує універсальних методів та засобів навчання, які завжди будуть забезпечувати оптимальні результати. Запровадження нових технологій, застосування інноваційних методик повинно здійснюватися у контексті педагогічної системи, з урахуванням її елементів та особливостей.

Встановлено також, що важливим завданням раціонального використання інноваційних технологій є психолого-педагогічні та методичні розробки, спрямовані на виявлення оптимальних умов використання нових технологій з метою інтенсифікації освітнього процесу, підвищення його ефективності та якості.

Висновки дослідження перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, інноваційні технології дають можливість якісно удосконалити рівень викладання, забезпечити взаємодію, отримати соціокультурну, професійну та комунікативну компетентність. Зазначені у статті інноваційні методи мають науково-теоретичне та практичне обґрунтування реалізації, проте методологічної системи, що визначає пріоритетні підходи, на сьогодні, немає. Таке питання може бути підґрунтям для подальших наукових розвідок у представленій проблемі.

Список використаної літератури

1. Балашов, В. А. Формирование профессиональных качеств у слушателей - пограничников в процессе профессионального обучения: дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Балашов Валерій Олексійович. – Хмельницький, 1996. – 263 с.

2. Борисов, В. В. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педагогічного вузу:

дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Борисок Володимир Володимирович – Слов'янськ: Слов'янський держ. педагогічний ін-т, 1996. – 181 с.

3. Бориско, Н. Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения немецкому языку): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Бориско Наталія Федорівна. – Киев: Киевский государственный лингвистический университет, 2000. – 484 с.

4. Брейгина, М. Е. Проектная методика на уроках испанского языка / М. Е. Брейгина // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 2. – С. 28-31.

5. Видиш, М. М. Педагогічні основи формування моральних взаємовідносин у колективі кафедри військового навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / Видиш Микола Михайлович. – Хмельницький, 1999. – 236 с.

6. Волобуєва, О. Ф. Формування професійно-комунікативної спрямованості у слухачів мовної спеціальності військових вузів: дис. ... канд. психол. наук: 20.02.02 / Волобуєва Олена Федорівна. – Хмельницький, 1999. – 195 с.

7. Денисова, Л. Г. Место интенсивной методики в системе обучения иностранным языкам в средней школе / Л. Г. Денисова // Иностранные языки в школе. – 1995. – № 4. – С. 6-12.

8. Діденко, О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2003. – 18 с.

9. Зелений, В. І. Розвиток педагогічної культури молодих офіцерів внутрішніх військ МВС України: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Зелений Віктор Іванович. – Хмельницький, 2003. – 216 с.

10. Капітанець, С. В. Педагогічні умови формування професійного спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників: дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / Капітанець Сергій Васильович. – Хмельницький, 2001. – 224 с.

11. Китайгородская, Г. А. Интенсивное обучение иностранным языкам / Г. А. Китайгородская // Иностранные языки в школе. – 1980. – № 2. – С. 67-73.

12. Коньшева, А. В. Английский язык. Современные методы обучения / А. В. Коньшева. – Мн. : ТетраСистемс, 2007. – 352 с.

13. Кушнір, В. А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект / В. А. Кушнір. – Кіровоград: Видавничий центр КДПУ, 2001. – 348 с.
14. Мартинова, Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: Монографія / Р. Ю. Мартинова // – К. : Вища шк., 2004. – 454 с.
15. Pattison, P. Developing Communication Skills. – Cambridge: University Press, 1987. – 112 p.
16. Діденко, О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ / Олександр Васильович Діденко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України . – 2014. – Вип. 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf3

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2016

Новикова Т. Л. Современные технологии преподавания иностранных языков курсантам высшего учебного заведения пограничного ведомства

В представленной статье автор исследует проблему использования современных методов преподавания иностранного языка в высшей школе. Проанализированы ряд инновационных методов и технологий: проектный метод, проблемный метод, интенсивное обучение, коммуникативный подход. В соответствии с особенностями каждого подхода подано возможности их реализации в преподавании иностранных языков будущим офицерам-пограничникам.

Ключевые слова: *современные технологии преподавания, преподавание иностранных языков, курсанты вуза, будущие офицеры-пограничники, коммуникативный подход, компетентностный подход.*

Novikova T. L. Modern technologies of teaching cadets foreign languages in higher school of the borderguard agency

The key characteristics of graduates from any higher educational institution is the level of professional competence and mobility. Therefore, the effectiveness of these processes is achieved by increasing cognitive activity of trainees.

Among a lot of disciplines, that future professionals are offered, foreign languages occupy leadership positions because of international communication, active development of information technology, the development of economy.

Today, teaching foreign languages is being in the center of public attention. The important part of training future professionals, including borderguard officers, is communicative and linguistic training. Therefore, the problem of using effective actualization methods of teaching foreign languages is in higher education.

The educational process is a complex of socio-educational system, the elements of which are the goals, contents, methods, forms, learning outcome and participants of the educational process. If changes are made actively in the operation of any element - the whole system feels it. There are examples of innovation in teaching practice, while this change does not happen in other elements (existing teacher-innovators with specific training techniques and technologies that are not widely available). Upgrading the educational process should take place in all its components. This is especially true during the educational reforms. Having changed the aims of education, the structure of training sessions, educational achievements, evaluation system, the participants of the educational process should be updated and relevant to the content selection of educational material, the organization of educational process, the relationship between the players.

Modern pedagogy states that there are no universal methods and learning tools that will always provide the best results. The introduction of new technologies, the use of innovative techniques must be carried out in the context of educational system, considering its elements and features.

It was also established that the important task of rational use of innovative technologies is psychological, pedagogical and methodological development aimed at identifying optimum conditions for the use of new technologies in order to intensify the educational process, increase its efficiency and quality.

In the present article, the author examines the issue of modern methods usage of teaching foreign language in higher school. The author has analysed a number of innovative methods and technologies, a project method, a problem method, intensive training, a communicative approach. According to the characteristics of each approach the author presents the opportunities to implement in teaching future borderguard officers foreign languages.

Thus, innovative technologies enable to improve the level of teaching qualitatively, to interact, to obtain socio-cultural, professional and communicative competence.

Keywords: *modern technologies of teaching, teaching foreign languages, cadets, future borderguard officers, communicative approach, competence approach.*